

ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ „АНГЕЛ КЪНЧЕВ” – АСЕНОВГРАД

4230 Асеновград, пл. "Калоян" 1, тел. 0331/63401, факс 0331/63401

e-mail: angel_kanchev@abv.bg

УТВЪРЖДАВАМ

ДИРЕКТОР: .....

/Галина Милева/

(име и фамилия; подпис; печат на училището)

**МЕХАНИЗЪМ
ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ
МЕЖДУ УЧЕНИЦИТЕ
в ОУ „Ангел Кънчев”- Асеновград**

Разработен, съгласно Заповед № РД09-5906/218.12.2017 г. на Министъра на образованието и науката.

ИЗМЕРЕНИЯТА НА ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ

Тормозът в училище обхваща широк спектър от прояви. Това е явление със сериозни размери, което оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват или наблюдават. Последните от насилието в училище са особено тежки и продължителни и силно привличат общественото внимание. Българската дума, която отговаря най-точно на явлението, е „тормоз“.

Какво е насилие?

В България в официална употреба е дефиницията на понятието „насилие“, дадена в параграф 1, ч. 1-5 от допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето.

„**Насилие**“ над дете е всеки акт на физическо, психическо и сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или друга вреда върху здравето, живота, развитието, достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда.

„**Физическо насилие**“ е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание, без разстройство на здравето.

„**Психическо насилие**“ са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или друга форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника, попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда.

„**Сексуално насилие**“ е използване на дете за сексуално задавяване. Сексуалното насилие и злоупотреба над дете според определенията на Световната здравна организация е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира пълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото“.

„**Пренебрегване**“ е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури развитието на детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи. Насилието може да бъде от възрастен към дете, между деца и от дете към възрастен.

Тормозът е специфичен вид насилие сред децата и е сред най-неуловимите форми на агресивно поведение и насилие. Но не всеки акт на насилие е тормоз. Тормозът между връстници е групов феномен. Случаите на тормоз се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в отсъствието на възрастни. Професор д-р Дан Олвеус определя тормоза като похвати, които се във времето негативни действия от страна на един или повече ученици, когато никой умишлено причинява или опитва да причини травма или дискомфорт на друго дете чрез физически акт, чрез думи или по друг начин“.

Тормозът, независимо от това как се упражнява, е много сериозно, оставащо травматични следи действие, защото тормозеният не може да се защити със собствени усилия. Тормозът не спира от само себе си, без външна намеса.

Ключови в разбирането за тормоза са следните характеристики :

1. злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
2. извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унижи или изолира ;
3. повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Провите на тормоз най – общо могат да бъдат описани като :

Физически тормоз – например, блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

Психически тормоз – например, подмятане, подиграване, заплачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на лични вещи, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене; словесни изрази, които имат за цел унижат и осъществяват детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Когато е в група - под формата на изолиране , игнориране , изключване от групови дейности , избягване , одумване и разпространение на зловни слухове , натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата , обект на тормоз .

Сексуален тормоз – представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смуцаваща, враждебна, деградираща (припозвяваща), унижителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до поекстремни форми на нападане и насилие.

Кибернасилие и Кибертормоз – насилие и тормоз , които се осъществяват в дигитална среда чрез дигитални устройства . Включват създаване и разпространение на обидни , заплашителни и подигравателни визуални материали , снимки и текстови съобщения , които уронват достойнството на детето или го унижават : снимането на дете с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис без негово съгласие , кражба на сомоличност / профили , обиди , разпространение на слухове в социалните мрежи и др. Ако дете е въвложено в рискована ситуация онлайн , това винаги има своите отражения в реалния му живот . Преживяванията на детето могат да бъдат дори по – унижителни , тъй като кибертормозът не може да бъде прекратен веднага и е достъпен до много по – голям кръг хора .

Разлики между тормоз и закачки или игра между децата и учениците .

По голямата част от ситуациите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите , а някои от самите деца . Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест . На първо място важно е да се разграничат случаите , когато не се касае за тормоз , а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата , включително и на тези , които само присъстват без активно да участват . Следното би могло да помогне за правилна преценка на ситуацията:

- Ако децата се закачат , бутат или блъскат или си разменят шети , като при това се смеят , разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение , а околните не им обръщат особено внимание , то най – вероятно става дума за игра .
- Ако едно от децата е видимо напрегнато , не се усмихва , опитва се да се махне , ако ролите не се сменят , а другото дете е в постоянна доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните , то най – вероятно става дума за тормоз .
- Ако детето / ученикът не се чувства добре от закачките и подигравките , тогава поведението може да е тормоз .
- Ако детето / ученикът , към когото са отправени подигравките , поиска другото дете да спре и той или тя да не спират да се подиграват , тогава става дума за тормоз .
- Ако детето / ученикът , който дразни , продължава да дразни или дразни отново и отново това е тормоз .
- Ако дразненето е за нещо , което детето / ученикът не може да промени / височина , носене на очила , тегло , способност да чете , атлетически способности и пр. / тогава може да е тормоз .
- Ако има и други хора наоколо , които наблюдават ситуацията и се окуражават или се присъединяват към ситуацията на подигравки , това е тормоз .
- Ако едно дете е по – силно или по- популярно , по – голямо на възраст или по- властно , това може да е тормоз .

Ако се касне просто за приятелска игра , учителят може да се намеси , за да предупреди децата да внимават да не се наранят . Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз , е необходимо да се предприемат съответните стъпки , описани в механизма .

Физическото насилие и тормоз са формите , които възрастните най – често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към тях .

Психическото насилие и тормоз по-трудно могат да бъдат установени , тъй като те не са така видими , а и децата , от своя страна , нямат нагласата да споделят с възрастните за своите преживявания .

Проблемът се задълбочава , когато психическото насилие и тормоз , като обидните думи и праякори , социалното изолiranje и други се подценяват от възрастните и се считат за нормална част от процеса на социализация и израстване на децата . Ето защо е важно да се обърне внимание още при първите признаци за съществуването на насилие и тормоз .

Признаците , по които може да се разпознаят насилието и търмозът :

Разпознаването на насилие и тормоз включва следните физически и поведенчески признаци :

- различни по вид и цвят натъртвания , включително синини , постоянни или чести червени петна , включително от пръсти , насинени очи , следи от ухапване;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите , включително едносрични отговори;
- безпокойство и крайности в поведението - от агресивност до пасивност;
- лоша представа за себе си - децата смятат , че са заслужили насилието;

- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;
- чести отсъствия от определени часове;
- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- бягане и криене, въплотително зачестили бягства от училище;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;
- употреба на алкохол, медикаменти, самоанемаряване (постоянно обличане на един същи дрехи или отказ да срезва косата си);
- психосоматични симптоми, като болка в стомаха, главоболие, гадене и др., отплавва се, че сънува кошмари и сънят му е нарушен.
- различни прояви на сексуализирано поведение / имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т. н., които се нехарактерни за съответната възраст.
- наблюдават се промени в навиките или в използването на интернет и социалните мрежи.

Тормозът между деца снада към насилието над дете и се третира с мерките на Закона за закрила на детето. Според чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето, всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

II. УЧИЛИЩНА ПОЛИТИКА ЗА ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ

I. Принципи, ценности, философия

Основен принцип при изграждането на училищна политика за противодействие на тормоза в ОУ "Ангел Кънчев"-Асеновград е прилагането на цялостен училищен подход, полагање на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и създаване на сигурна училищна среда. Изграждането на защитна мрежа поставя ясни граници за формирането на ценности, правила и процедури, които не допускат прояви на насилие и тормоз в училище. Подкрепа за личностно развитие на детето и ученика, изграждане на позитивен организационен климат, утвърждаване на позитивна дисциплина и развитие на училищната общност.

За ранното откриване на причините за насилие в училище, както и успешното намаляване на факторите, които са свързани със средата в училище и които допринасят за проявата на агресия и за утвърждаване на агресивни модели на поведение,

ОУ "Ангел Кънчев"-Асеновград работи всекидневно чрез:

- системни усилия за възпитаване у децата на социални умения и нагласи, които не допускат насилие във взаимоотношенията;
- подобряване на физическата среда в училище (с фокус върху класните стаи), която не съдържа предпоставка за изяви на агресивното поведение и в същото време създава условия за формирането на класа като общност;
- работа с нагласите към ученето, които намаляват съревнователния елемент между учениците за сметка на екипната работа и споделяне на проблеми в общността на класа, както и проектно-базирано обучение, включително и изнесени дейности, които дават отлични резултати в тази посока;
- следване на последователни стъпки за подкрепа и разбиране на последиците от насилието и за справяне с неприемливото поведение на децата, които не възблягат на наказанието.

Училищната политика се реализира на ниво училище и на ниво клас, като на всяко едно от тези нива се осъществяват дейности по превенция и интервенция (реакция).

Превенцията на тормоза включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието. Превенцията поставя приоритет върху дейности на равнище клас, например създаване на правила на отношения в класа, морално възстановяване на щета, тематични дискусии, регулярно провеждани в часа на класа или по друго време. Дискусиите са възможност в класа да се поставят за обсъждане въпроси, които възбудят или смущават децата, като по този начин се създава пространство за отработване на агресията чрез говорене, разыгриване на ситуации, тяхното обсъждане и съответно осмисляне.

Интервенциите включват действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала вече ситуация на тормоз, като се отчитат индивидуалните потребности на всяко дете, възлечено пряко или косвено в ситуацията, и се прилага принципа на най-добрия интерес на детето. В по-голямата си част интервенциите включват отговора на училището при възникнали ситуации на тормоз.

2. Разработване и въвеждане на система за предотвратяване и противодействие на тормоза в училище

2.1. Дейности на ниво училище

2.1.1. Превенцията на ниво училище включва оценка на проблема, създаване на координационен съвет, изготвяне на план за противодействие на училищния тормоз и създаване на единни училищни правила.

➤ Оценка на проблема

1. Оценката на тормоза в ОУ "Ангел Кънчев"-Асеновград се организира от ръководството на училището със съдействието на Училищния координационен съвет /УКС/ за справяне с насилието в началото и в края на всяка учебна година с цел определяне на формите и видовете тормоз, участниците в тормоза и местата, където най-често се случва. За целта могат да се използват редица инструменти, като специални въпросници, анкети, дискусии с участие на цялата училищна общност, фокус групи с деца, учители и родители и др. В Приложение 3 е включен пакет от такива психологически инструменти.

2. Оценката на тормоза (с един от изброените в т.1 инструменти) се извършва от класните ръководители до 3 седмици от началото на учебната година и до 3 седмици преди края на учебната година.

3. Резултатите се обработват в десетдневен срок от УКС за справяне с насилието.

4. След обобщаване на резултатите от изследването, резултатите от оценката и наличието на проблем се анализират на педагогически съвет.

5. Сътрудничество и помощ с други, външни за училището служби, организации или институции:

- ОБКБППМН- община Асеновград;
- ДПС;
- РПУ;
- Обществени и неправителствени организации;
- Отдел закрила на детето;
- Консултативни кабинети по проблемите на детската личност;
- Здравни заведения;
- Други, имащи отношение към възпитанието на децата и превенцията на противообществени прояви.

• Създаване на координационен съвет

Със заповед на Директора на ОУ "Ангел Кънчев"-Асеновград е създаден училищен координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности, който отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза. Съветът се ръководи от директора и включва учители, ученик и родител.

• Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза

В началото на учебната година УКС изготвя план за противодействие на училищния тормоз. Този план съдържа описание на всички дейности по превенция и интервенция на равнище клас и училище. Той е със срок една учебна година и се ревизира и актуализира всяка учебна година.

• Създаване на единни училищни правила

1. УКС за справяне с насилието, съгласувано с класните ръководители обобщава всички предложения за правила на поведение и ценности, направени от класовете и формулира общоучилищни ценности и правила, които стават част от училищната политика.

2. УКС за справяне с насилието, съгласувано с класните ръководители договаря единен механизъм с ясно разписани отговорности, за предотвратяване и реагиране при проява на тормоз и насилие в ОУ.

3. Комисията за актуализиране на Правилника за устройството и дейността на ОУ "Ангел Кънчев"-Асеновград, при необходимост разработва предложения за промени в него при необходимост, произтичащи от настоящия механизъм, предлага ги за обсъждане и приемане на ПС.

4. Класните ръководители отговарят за запознаване на училищната общност с настоящия „Механизъм за противодействие на тормоза в ОУ "Ангел Кънчев"-Асеновград.

5. Всички учители в ОУ "Ангел Кънчев" предлагат на УКС мерки за изработване на процедура за усъвършенстване на системата на дежурство с оглед на това да бъдат обхванати местата в училището, където при етапа на оценка е установено, че се извършва тормоз.

6. Председателят на училищната комисия за квалификация, съгласувано с директора предлага планиране на обучения за повишаване на квалификацията на учителите в областта за справяне с училищния тормоз, с критични ситуации и др.

7. Провеждане на колективни и индивидуални срещи с цел информиране от класните ръководители „Какво е насилие и тормоз и как да го разпознаваме“.

- сред родители на родителски срещи и в приемното време на класния ръководител;

- сред ученици в час на класа и в приемното време на класния ръководител. - използване на подхода за работа с връстници, които трябва да станат естествените помощници при реализирането на всички видове интервенции както по отношение на децата, които са обект на тормоз, така и по отношение на децата, които упражняват насилие;

- разработване на мерки за прищипване на родителите;

- осигуряване на реални партньорства с външни на училището служби, организации и специалисти, предлагащи услуги и програми за превенция и противодействие на насилието и тормоза в училище;

2.1.2. Интервенцията на ниво училище включва водене на училищен регистър и процедури за управление на информацията, иницииране на работа по случай и насочване на случай към други служби.

• Водене на училищен регистър със случай и управление на информацията
Регистърът със случай се създава единствено за целите на анализа и планирането на цялостна училищна политика за противодействие на насилието и тормоза в училище. В него се документират единствено ситуацията, съответстващи на нива две и три според приетата класификация (Таблица 1), при които е необходима и намесата на координационния съвет. Ситуацията, която следва да се впише в Регистъра със случай, съдържа следната информация: дата; какво се е случило – кратко описание на ситуацията, кога се е случило, кои са участниците; кой служител е регистрирал ситуацията – име и подпис; какво е предприето като действия (интервенция); кои отговорни участници са информирани (институции, органи, родители); как е приключила ситуацията или на какъв етап е и какво предстои. На базата на вписаните ситуации, координационният екип извършва оценка на риска. Екипът е отговорен за анализа и разпознаването на ученици, които участват и се въличат в ситуации на тормоз, без значение дали извършват проявите или са пострадали от насилието. Анализът е подчинен на цели за извеждане на необходимост от индивидуална работа по случай с ученик, който се намира в ситуация на риск. Екипът създава процедура за откриване и работа по случай в училище.

Процедура за откриване и работа по случай

При предприемане на индивидуална работа по случай с ученик на базата на направения анализ, координирането на работата се осъществява от класния ръководител

• Насочване на случай към външни служби

При идентифициране на ситуация на тормоз, следва незабавно да се уведомят органите за закрила на детето: ОЗД и/или полиция. Уведомяването е задължение на всеки гражданин по силата на Закона за закрила на детето (ЗЗД), следователно сигнал до отдел „Закрила на детето“ и/или Районно управление „Полиция“ трябва да подаде гражданинът или служителят на училището, идентифицирал тормоза. Това може да бъде учител, директор, служител от непедагогическия персонал, както и

Координационният съвет като колективен орган. Уведомените институции започват проверка на сигнала по реда на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случай на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция. Конкретните стъпки при подаване на сигнал за тормоз към външни служби са представени в Приложение 2. Кой, кога и къде може да подава сигнал за дете в риск?

2.2. Дейности на ниво клас

2.2.1. Превенцията на ниво клас включва приоритетно обучителни дейности и работа с класа.

• Обучителни дейности, в които водеща роля има класния ръководител

- В час на класа всеки класен ръководител използва формите на групова работа, дискусия, решаване на казус, ролеви игри, споделяне на опит за разясняване на проблема за същността и видовете тормоз между учениците.

Основни теми на дискусия:

1. разпознаване на случай на тормоз;
2. преживяванията на извършителя и потърпевшия;
3. основни ценности, правила на поведение, които следва да приемем;
4. как можем да ги прилагаме /помощ за потърпевшия и работа с извършителя/.

- Родителите се поканват за участие в тези занятия.

- Класните ръководители провеждат перманентни разговори с родителите в индивидуални или групови срещи за това какво е тормоз и какви са преживяванията на извършителя и потърпевшия, дали той се чувства унижен или заплашен.

- Всяка паралелка заедно с класния ръководител изработва общи правила на поведение в училище. Класният ръководител, заедно с учениците изработва процедура, описваща мерките в случай на нарушаване на правилата.

2.2.2. Интервенцията на ниво клас се отнася до ситуацията от ниво едно и две според приетата класификация (Таблица 1).

Съвместни действия между класен ръководител и учител

В случай че са налице поредица от ситуации от първо ниво, в което са въвлечени различни участници, може да се предприемат допълнителни занятия с целия клас с подкрепата на класния ръководител. За целта би могъл да се покани и външен за училището специалист. Ако са налице други повтаряеми фактори например ситуацията се случва по едно и също време или в един и същи час и т.н., тези фактори следва да се вземат предвид и по преценка на класен ръководител и/или учител, който ги констатира, да се информира координационния съвет. Ситуацията от второ ниво се вписва в Регистъра за случаи на тормоз, като са определени участниците, направен е анализ от координационния съвет и са предприети мерки, които могат да включват индивидуална работа по случай и/или работа с класа/класовете. Съвети към учителя за справяне с различни ситуации на тормоз са поместени в Приложение 1. Насоки за интервенция.

3. Работа с родители

Партньорството с родителите за съдействие по превенция на насилието и тормоза може да се осъществява чрез:

- Провеждане на тематична родителска среща, в която учителите да запознаят родителите с цялостната политика, да им се представят основните моменти в механизма и да се дискутира тяхната готовност да участват.

- Покана към родители, които да се включат, като представят своите професии, хобита, интереси, така че да направят видима връзката между образованието и приложението му в живота.

Партньорство с родителите в случаи на инциденти:

- Във всички случаи е необходимо родителите да бъдат уведомени за случилото се, като разговорът трябва да започне със силните страни на децата и след това да се представи ситуацията. Това ще помогне за сваляне на напрежението още в началото;

- Добре с останалите родители от класа също да бъдат информирани за ситуацията и предприетите действия с цел изясняване на неизвестните и сваляне на напрежението;

- В разговора е важно да се акцентира върху необходимостта родителите да не критикуват другото дете, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на другата страна;

- Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;

- Разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се предостави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки;

- От разговора могат да бъдат изведени конкретни договорки кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат;

- Учителят може да насочи родителите за консултация с други специалисти при необходимост.

Насоки за работа с родители, когато не съдействат:

➤ В случай, че родителите отказват да съдействат или по някакъв начин възпрепятстват действията на училището, учителят следва да се обърне към координационния съвет и случая да се обсъди.

5. Ресурсна обезпеченост

6.

4.1. Училищното ръководство е необходимо да осигурява:

4.1.1. изградени механизми за взаимодействие с различни институции;

4.1.2. обучени специалисти за интервенция в ситуации на тормоз в училището, а при липса на такива да се обърне към външни за училището специалисти, които са обучени за интервенция в ситуации на тормоз;

4.1.3. информация, материали по темата за насилието и тормоза в училище, информация за наличните ресурси в общността и други.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: КЛАСИФИКАЦИЯ НА ФОРМИТЕ НА НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ И ПРЕДПРИЕМАНЕ НА СЪОТВЕТНИТЕ ДЕЙСТВИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 2. НАСОКИ ЗА ИНТЕРВЕНЦИЯ

1. Разпознаване на тормоза от страна на учителя.
2. Прекратяване на ситуация на насилне и тормоз.
3. Подход за възстановяване на щетата.
4. Действия при тежък инцидент, криза или при повторна ситуация на насилне или тормоз.
5. Действие при насилне на ученик срещу член на екипа на училището.
6. Действие при насилне на възрастен срещу ученик.
7. Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги в общността. Намесата и справянето с конкретни ситуации на тормоз и насилне е част от цялостната политика на училището срещу насилнето. Намесата на възрастните следва внимателно да се обмисли и планира. Тя трябва да бъде последователно прилагана от цялата училищна общност, за да бъде максимално ефективна. Важно е да не бъдат омаловажавани и първите прояви на влошаване на отношенията между децата, както и поведението, което е неприемливо. Тези ситуации представляват първо ниво от приетата класификация (Таблица 1 от основния документ). Необходимо е още при най-малките сигнали и съмнения за тормоз да се предприемат стъпки, за да се предотврати ескалация на насилнето и да се изпрати ясно послание, че такова поведение няма да бъде толерирано. Вниманието трябва да бъде насочено както към проявите на физически тормоз, така и към неговите социални и психологически измерения.

1. Разпознаване на тормоза от страна на учителя

По-голямата част от ситуацияите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои – от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място важно е да се разграничат случаите, в които не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. Следното би могло да помогне за правилна оценка на ситуацията:

- ако децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шегги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за игра;
- ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз;
- когато се касае просто за приятелска игра, учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз е необходимо да се предприемат съответните стъпки, описани в механизма.

2. Прекратяване на ситуация на насилне и тормоз:

Задължение на всеки учител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел или за която е получил сигнал (от дете, родител или друг служител от училището):

- в случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно;

- не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. В този момент не е добре да се разпитва за подробности и детето, което е потърпевшио, особено в присъствието на детето, което е нанесло тормоза и на други деца, защото това може да урони неговото достойнство. Фокусът на интервенцията трябва да бъде насочен към децата-свидетели на тормоза, към средата, а не към участниците в ситуацията на насилие;

- когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата или да се наложи друга предварително съгласувана мярка.

3. Подход за възстановяване на щетата

Подходът за възстановяване на щетата се основава на принципа, че „всяка щета, нанесена на друг, трябва да бъде възстановена“ и включва съответните действия в тази посока. Важно е преди да се прилага подходът да бъде предварително съгласуван с цялата училищна общност, включително и с децата, и да бъде част от политиката на училището. Възстановяване на щетата е принцип, който предполага, че хората правят грешки. Грешките следва да бъдат поправени, като същевременно не се налагат наказания. Този принцип подчертава поемането на отговорност за неприемливо поведение и за позитивно решаване на проблема. Възстановяването на щетите успешно може да се прилага за материални и за нематериални щети. Подходът за възстановяване на щетите изисква време и по-задълбочен разговор с детето, което е извършило насилие, за да му се помогне да разбере какви са последствията от неговата постъпка. Поради тази причина е най-добре този подход да се приложи от класния ръководител. Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държането си, да покаже ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че се действа с оглед отново да се възстановят ценностите, към които цялото училище се придържа, а не за да бъде наказан:

- като първа стъпка класният ръководител изслушва детето. Не е желателно детето да се изслушва съвместно с потърпевщото дете;

- ключов момент във възстановяването на щетата е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам предлага как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово предложение трябва да се съгласи и ученикът, който е бил потърпевши от тормоза. Този процес се медиира от ангажирания в случая класен ръководител;

- след изясняване на ситуацията и постигане на договореност, класният ръководител за определен период от време проследява поведението на децата и дава обратна връзка. Класният ръководител може да потърси съдействие и от другите учители, които също да наблюдават поведението на децата и да реагират своевременно.

- при преценка, може да бъде насочено към услуги в общността (виж точка 5. Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги в общността).

4. Действия при тежък инцидент или при повторна ситуация на насилне или тормоз

При повторна ситуация на насилне или когато има случай на тежък инцидент се следват предписанията от механизма, описани в Таблица 1. Класификация на формите на тормоз и предприемане на съответни действия:

- при тежки инциденти се препоръчва работа в групов формат (например работа с целия клас), като кризисна интервенция е от минимум 45 минути до 1 час и 30 мин. в определени рамки – затворено пространство, в което участниците не допускат нови лица, и др. Предлага се пространство да се вентилират емоциите от преживяното и да се даде възможност за преработка. Най-подходящо е тази интервенция да бъде извършвана от класния ръководител съвместно със специалист. А при липса на специалист веднага да се потърси съдействие от Националната мобилна група за психологическа подкрепа, състояща се от кризисни психолози към МОН, мобилна група или специалист от услугата в общността или мобилни кризисни психолози от Държавната агенция за закрила на детето. Честа спонтанна реакция на възрастните е заставането на страната на „жертвата“ и наказване на „насилника“. Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че детето, обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а детето, извършител на тормоз, не се нуждае от наказване, особено което го унижава, а от разбиране и емпатия (съпреживявано), за да може то да развие това чувство към другите. Липсата на емпатия е една от основните причини, поради която се упражнява тормоз;

- работата с деца, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране на умения за справяне с подобно поведение. Важно е класният ръководител да поговори с детето, по възможност още същия ден (или веднага след като е разбрал за случая, ако се касае за ситуация, за която е научил случайно) и да разбере какво точно се е случило. Ако е необходимо отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени;

- погрешно е открито и публично пред другите деца да се оказва подкрепа на потърпевшото дете, защото това допълнително ще урони достойнството на детето пред неговите връстниците. При този първи разговор е важно да се предложи на детето подкрепа, като се разговаря с него какво точно ще му помогне да се почувства сигурно;

- необходимо е да се подчертае поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;

- детето трябва да почувства доверие и сигурност за споделяне, което е особено важно ако насилнето се повтори;

- не е препоръчително да се прави среща между детето, върху което е упражнено насилнето, и детето, което е извършило насилнето, с цел да се помирят и да се разберат. Такива срещи могат да доведат до неблагоприятни последици. При създаване на необходимите условия и след съответно обучение на специалистите в училище, специализираното обслужващо звено може да се реализира медиация с цел възстановяване на емоционалната и моралната щета и взаимовръзките между децата;

- наблюдавайте детето в следващите дни, за да се уверите как се чувства и при необходимост отново разговаряйте с него;

- необходимо е да се работи с наблюдателите не само на нивото на превенцията, но и след ситуация на тормоз;

- не се отстраняват наблюдателите, когато се прекратява или управлява ситуация на тормоз, като всички, които са били там, следва да видят какво се прави съгласно правилата на училището;

- валидизират се правилата и етиката на поведението и се подкрепят тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще;

- насърчава се убеждение за отговори на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая. Насърчаване за грижа спрямо тормозеното дете. При преценка детето може да бъде насочено към услуги в общността.

7. Действия при насилие на ученик срещу член на екипа на училището.

Действието се прекратява незабавно от възрастен, който е в близост до мястото на извършеното насилие.

Оказва се помощ, в случай че има пострадал. Детето трябва да бъде отделено с оглед на възстановяване на сигурността. Отделянето на детето може да бъде временно до успокояването му, осъществява се психологическо консултиране. Уведомяват се родителите на детето. С детето започват дейности за установяване на причините, изясняване на ситуацията, оценка на проблема. С него задължително разговаря екипа на координационния съвет. След оценка на проблема и поведението за целите на вземането на решение за последиците от педагогически съвет.

Училището организира провеждане на педагогически съвет за вземане на решение за последващи действия. Обсъждат се възможни действия и се прави план за работа с детето.

8. Действия при насилие на възрастен срещу ученик.

9.

При насилие на възрастен над дете незабавно се подава сигнал към ОЗД или полицията и се свиква Координационния механизъм за дете в риск.

Училището извършват последователни действия- описани в Приложение 3: Кога и къде може да подава сигнал за дете в риск?

7. Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги в общността

Насочването на детето и неговите родители към консултации и психологическа работа следва да се осъществява от класния ръководител или от координационния съвет. Насочващият трябва да е запознат с услугите в общността и да даде пълна и конкретна информация на родителите за възможните услуги и програми – къде може да се консултират, колко струват консултациите, какво представляват консултациите, какъв е метода на работа и т.н. ОУ „Отец Пансий“ следва да потърси в случай на нужда актуална към момента информация за наличните услуги в общността, като центрове за превенция и консултативни кабинети към местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, центрове за обществена подкрепа, комплекси за социални услуги, общински съвети по наркотичните вещества, програми, предлагани от неправителствени организации и др. Важно е насочването да се направи конкретно и с грижа, за да могат родителите и детето да се възползват, а не да го приемат като мярка за наказание.

8. Насочване към други служби.

В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на отдела „Закрила на детето“ по местоживееие.

Като първа стъпка се уведомява директора на училището, който е задължен да уведоми съответния отдел „Закрила на детето“ по местоживееие и отдела за „Закрила на детето“, на чиято територия е училището, местните комисии за БШМН, полицията и всички останали участници в мултидисциплинарния екип по силата на координационния механизъм.

В тази връзка е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на социалните работници от отделите „Закрила на детето“ към Дирекциите „Социално подпомагане“. Социалният работник е професионалистът, който може да проучи ситуацията, в която се намира детето, условията, при които живее, родителският капацитет и при необходимост да предприеме мерки, които да подпомогнат детето и семейството като цяло.

ПРИЛОЖЕНИЕ 3. КОГА, КОЙ И КЪДЕ МОЖЕ ДА ПОДАВА СИГНАЛ ЗА ДЕТЕ В РИСК?

1. Кога се подава сигнал за дете в риск?
2. Кой може да подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?
3. Къде може да се подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

1. Кога се подава сигнал за дете в риск?

Съгласно Закона за закрила на детето, чл. 7 (1) „Лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане“, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи.

Съгласно ал.2 „Същото задължение има и всяко лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна“.

2. Кой може да подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

От страна на училището всеки един професионалист, работещ в системата на образованието, може да подаде сигнал към отдел „Закрила на детето“ по местоживееие на детето. Това може да бъде директор, учител, възпитател, хигиенист, служител от непедагогическия персонал и т.н. Сигналят може да бъде подаден от името на училището, на Координационния съвет, като се описва цялата събрана информация по случая. По този начин се действа институционално и се подкрепя учителят, който е установил тормоза и риска за детето. Когато сигналят се отнася за дете в риск, сигналят ще бъде проучен от социалния работник, дори да е подаден анонимно. В случай на подозрение за ситуация на тормоз, всеки служител в училище може да проведе консултация като се свърже с Националната телефонна линия за деца и разговаря с експерт на телефон 116 111.

3. Къде може да се подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

Към Държавната агенция за закрила на детето функционира Национална телефонна линия за деца 116 111. Националната телефонна линия за деца предоставя консултиране, информиране и помощ по всякакви въпроси и проблеми, свързани с

дети. Към нея при необходимост могат да се обръщат за съдействие и професионалисти. Националната телефонна линия за деца с номер 116 111 е с национално покритие, достъпна от територията на цялата страна, напълно безплатна за обажданията се, независимо дали звънят от стационарен или мобилен телефон. Тя функционира 24 часа в денонощието.

В ситуации на кибернасилие и кибертормоз с Националния център за безопасен интернет на телефон: 124 123 или чрез сайта: www.zafenet.bg. Консултациите на линията са анонимни и на нея могат да се свързват както деца, така и професионалисти и родители. Сигнал може да бъде подаден и към националния телефон за спешни повиквания: 112.

Според Координационния механизъм, в случай че сигналът за насилие бъде приет от някой от извършителите органи за закрила – получен от дирекция „Социално подпомагане“/отдел за закрила на детето, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи, съгласно чл. 7 от Закона за закрила на детето той е длъжен да уведоми за това останалите незабавно до 1 час от регистриране на сигнала, включително по телефон и факс. Сигналът се изпраща в дирекция „Социално подпомагане“ по настоящия адрес на детето.

Съгласно Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето (чл. 10, ал. 5) в случките, отнасящи се до насилие над дете, се разглеждат и анонимни сигнали. Съгласно Координационния механизъм във всеки един отдел „Закрила на детето“ при дирекция „Социално подпомагане“ началникът на отдела е на разположение, като той определя отговорен социален работник. В отдел „Закрила на детето“ определеният отговорен социален работник извършва проверката на сигнала до 24 часа от постъпване на сигнала.

При проучването на сигнала социалният работник може да потърси съдействие от страна на училището – информация за детето, за взаимоотношенията му с учениците, впечатленията на учителите, т.е. информация, с която да бъде направена оценка на случая.

При проучването на сигнала и предприемането на действия се изисква работа в екип от страна на различни специалисти. От една страна, за да се направи точна оценка, а от друга, за да бъдат съгласувани действията на различните специалисти.

В случай че бъде установен риск за детето, то ще бъде отворен случай, т.е. ще бъдат предприети мерки за закрила. Ще бъде изготвен план, в който ще бъдат описани планираните мерки, като социалният работник ще следи за изпълнението на плана.

В работата с децата и техните семейства всеки професионалист има своята роля. Ролята на социалния работник е свързана с проучване на семейната среда и предприемане на мерки за закрила. В същото време той има правомощията и ангажмента да консултира родителите, да подпомогне тяхната ангажираност в работата с детето на равнище училище. Социалният работник може да консултира семейството, да насочи родителите и детето към подходящи социални услуги и консултации.

Мултидисциплинарният екип на местно равнище следва да си постави единна стратегическа цел, за постигането на която следва да изготви съвместен план за действие с разписани конкретни задачи със срок за изпълнение. Всеки един от посочените по-горе участници в мултидисциплинарния екип набелязва и предлага на останалите от екипа конкретни задачи по случая, които да изпълни, съобразно собствените си правомощия и в съответствие с нормативната уредба. Конкретните задачи за изпълнение следва да бъдат зададени така, че да може всеки участник да действа съобразно оперативната си самостоятелност, като изпълнението на конкретните дейности и задачи бъде подкрепено със съдействието на останалите

участници и в същото време това да спомогне за крайния резултат – дългосрочна цел, която трябва да гарантира в най-голяма степен интереса на засегнатото дете.

Работата и екип ще даде възможност и за обратна връзка между различните специалисти, работещи с детето и неговото семейство, за успехите или трудностите при изпълнението на планираните цели.

Изготвил: Училищен Координационен Съвет в състав:

Председател: Маруся Георгиева - зам. директор

Членове: 1. Христина Александрова - главен учител

2. Милко Атапасов - главен учител

ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ "АНГЕЛ КЪНЧЕВ"- АСЕНОВГРАД

Площад "Калоян" № 1 тел/факс 0331/63401

e-mail:angel_kanchev@abv.bg

АНКЕТНА КАРТА

Инструкция:

Настоящата анкета е анонимна и цели проучването на твоето мнение.

Моля отговори на всички въпроси възможно най-искрено, като огредаши с кръстче отговорите, които ти смяташ за верни.*

1. Има ли във Вашето училище, ученици, които да проявяват агресивно поведение спрямо други ученици?
А) да
Б) не
2. Къде най-често се случва учениците и по-малките деца да бъдат тормозени?
(Можеш да огредаши повече от един отговор.)
А) класната стая
Б) по коридорите
В) в тоалетните
Г) пред павилиона за закуски
Д) в училищния двор
Е) извън двора на училището
Ж) на улицата
З) на друго място (посочи къде): .....
3. Случвало ли ти се е да те тормозят?
А) да   Б) не
4. Ако се е случило да те тормозят колко често?
А) всеки ден
Б) няколко пъти през седмицата
В) веднъж седмично
Г) един път през месеца
Д) няколко пъти през учебната година

- Б) случвало се е, но много рядко
- Ж) не се е случвало досега

5. Ако се е случвало да те тормозят, учениците, които го правеха бяха:
(Можеш да оградим повече от един отговор.)

- А) от твой клас
- Б) по-големи от теб
- В) от други класове
- Г) от твой клас и от други класове
- Д) момчета
- Е) момчета и момичета
- Ж) момичета
- З) сами
- И) бяха повече от един (посочи колко): .....

6. Каза ли на някого, когато те тормозеха?

(Можеш да оградим повече от един отговор.)

- А) казах на някой от учители
- Б) казах на майка ми
- В) казах на баща ми
- Г) казах на приятел
- Д) казах на класния учител
- Е) не казах на никого
- Ж) казах на друг човек (посочи кой): .....

7. Ако си споделил с някого, това помогна ли ти да решиш проблема?

- А) да
- Б) не

8. Виждал ли си да тормозят и други деца в училището?

- А) да
- Б) не

9. Казвал ли си на някого за това?

- А) да
- Б) не

10. Виждал ли си да тормозят някого извън училище?

- А) да (посочи къде): .....
- Б) не

11. Случвало ли ти се е да удриш друг ученик?

- А) да
- Б) не

12. Ако някой те тормози кой смяташ, че би ти помогнал да разрешиш проблема?

(Можеш да оградим повече от един отговор.)

- А) някой от учители
- Б) родителите ми
- В) приятелите ми
- Г) по-голям брат или сестра
- Е) някой
- Д) друг човек (посочи кой): .....

13. Има ли в твой клас ученици, които тормозят другите?

- А) да (посочи колко на брой са: .....))
- Б) не

14. Има ли в твой клас деца, които често са тормозени от другите?

А) да (посочи колко на брой са: .....)

Б) не

15. Ти си:

А) момче

Б) момиче

Навършени години.....

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: КЛАСИФИКАЦИЯ НА ФОРМИТЕ НА НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ И ПРЕДПРИЕМАНЕ НА СЪОТВЕТНИ ДЕЙСТВИЯ

Ниво на тормоз	Отговор на училището	Документиране	Последователност на процедурите за интервенции
<p>Първо ниво-нарушаване на правилата: Форми на физическо насилие са например: леко удряне, бутане, драскане, дърпане на коса, хапане, подритване, замърсяване или разрушаване на нечия собственост.</p> <p>Форми на психическо насилие са например: Омаловажаване, клокарене, обиждане, осмиване, засрамване, подвикване, ругане, клеветене, подигравки, унижение, заплахи, нецензурни/неприлични коментари, измисляне на праякори, изключване от групови или съвместни дейности, фаворизация/предпочитания, базирани на различие, разпространяване на слухове.</p>	<p>На първо ниво действията се предприемат от класен ръководител или учител заедно с родител, като се осъществява педагогическа работна-индивидуално, за група деца /ученици или за цялата група/ клас.</p> <p>При наличие на щети от материален характер- те се възстановяват.</p> <p>Ако педагогическият</p>	<p>Ситуациите от първо ниво не се регистрират в Дневника със случаи, защото са първа проява на насилие и не се тълкува като тормоз.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прекратяване на ситуацията и успокояване /интервенция към всички участници. 2. Класният ръководител/учител подробно се информира за случилото се от всички свидетели и участници в ситуацията на насилие. 3. Уведомяване на родител от класния ръководител/учител. 4. Консултация-предприемане на индивидуални разговори с участниците от класния ръководител/учител. 5. Мерки и действия от страна на

<p>Форми на сексуално насилие са например: Показване на неприлични жестове и действия, вербален тормоз със сексуално съдържание, разпространение на истории и изображения със сексуален подтекст. Съблазняване от друго дете или възрастен, злоупотреба с власт при подстрекаване, изнудване, склоняване и принуждаване към сексуални действия.</p> <p>Форми на кибернасилие са например: обидни колажи, снимки, видеа, коментари, обиждания и изпращане на обидни съобщения (sms, mms), съобщения в социалните мрежи, др., използване на дискриминативни и обидни етикети, използване на език на омраза, кражба на профили.</p>	<p>а работа не дава резултат и насилственото поведение се повтаря, а последствията са по-сериозни, то тогава следва да се предприемат действия, предписани за ситуации от второ или трето ниво.</p>		<p>класен ръководител /учител- намиране на решение, което удовлетворява страните и служи за пример на наблюдателите</p> <p>Проследяване изпълнението на предприетите мерки и действия.</p>
--	---	--	--

Ниво на тормоз	Отговор на училището	Документиране	Последователност на процедурите за интервенция
<p>ВТОРО НИВО – повтаряне на един и същи нарушения на правилата или насилие с по-сериозни последици-тормоз:</p> <p>Форми на физическо насилие са например: намаросване, удряне, стъпкване или късане на</p>	<p>На второ ниво, по правило, действията се предприемат от класен ръководител, учител и представител на координационния съвет и директор и задължително</p>	<p>Ситуацията на тормоз се описва в Дневника със ситуации от свидетеля на случилото се или класния ръководител/учителя.</p> <p>Възстановяване на щети при</p>	<p>1. Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници.</p> <p>2. Учителят/класният ръководител подробно се информира за случилото се от всички свидетели и участници в ситуацията на</p>

<p>дрехи, ратане, обграждане, пласеене, отнемане и разрушаване на нечия собственост, дърпане на нечий стол изпод него, дърпане за уши или коса.</p> <p>Форми на психически тормоз са например: изнудване, заплашване, несправедливо наказание, забрана за общуване, отправени пред целия клас или група, публично унижение, обиди, интригаване, разпространяване на слухове, публично отхвърляне и игнориране, неприемане, манипулиране и използване.</p> <p>Форми на сексуален тормоз са например: сексуално докосване, показване на порнографски материали, показване на интимни части на тялото и сваляне на дрехи, подтикване или принуждаване към сексуални действия, заснемане в сексуални пози.</p> <p>Форми на кибертормоз са например: непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видео, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане и</p>	<p>участие на родител.</p> <p>По преценка се подава сигнал до ОЗД и/или полиция.</p> <p>Координационният съвет прави оценка на риска и може да даде становище за инициране на работа по случая.</p> <p>Координационният съвет прави оценка на риска и се иницира индивидуална</p> <p>Ако присъствието на родител не е в най-добър интерес на детето, например би го наранил, застрашил безопасността му или би нарушил училищната процедура, трябва да се уведоми директорът, който следва да се обърне към отделите за</p>	<p>наличие на такива.</p>	<p>насилие.</p> <p>Всеки служител, който е станал свидетел на насилието, може да подаде сигнал към ОЗД.</p> <p>3. Учителят/класният ръководител съобщава на Координационния съвет за случая. Прави се оценка на случая и по преценка директорът подава сигнал до ОЗД и/или полицията и се иницира работа по случая.</p> <p>4. Уведомяване на родител.</p> <p>5. Мерки и действия - работа на координационния съвет: анализ на ситуацията от регистъра и приемане на индивидуална работа по случая.</p> <p>6. Проследяване изпълнението на предприетите мерки и действия.</p>
--	---	---------------------------	--

разпространение без разрешение, унизителни за детето снимки / видео, кражба на профил и използване език на омраза.	закрила на детето.		
--	--------------------	--	--

Таблица 1 Класификация на формиране на тормоз и предприемане на съответните действия

Ниво на тормоз	Отговор на училището	Документиране	Последователност на процедурите за интервенция
<p>ТРЕТО НИВО - СИСТЕМНА ЗЛОУПОТРЕБА, КАКТО И СИТУАЦИИ, В КОИТО СЪЩЕСТВУВА ОПАСНОСТ ЗА ЖИВОТА И ЗДРАВЕТО ИЛИ ЗА КОИТО И ДА Е ОТ УЧАСТНИЦИТЕ В СИТУАЦИЯТА:</p> <p>Форми на физически тормоз са например: обиване, задушаване, събаряне, причиняване на изгаряния и други парявания, шмушкване с остър предмет, провесване от прозорец или високо място, лишаване от храна, излагане на ниски или високи температури и запалване с оръжие.</p> <p>Форми на</p>	<p>На трето ниво, по правило, уведомяването на ОЗД и/или органите на полицията. Действията на ниво училище се предприемат от директора заедно с координационния съвет със задължителното участие на родител и компетентни власти, организации и услуги (центрове за социална работа, здравни центрове, отдел закрила на детето, полиция и др.). Ако присъствието на родител не е в найдобър интерес на детето, например би го наранил, застрашил безопасността му или би нарушил училищната процедура, директорът следва</p>	<p>Ситуациите на тормоз от трето ниво се описват в Дневника за случаи на тормоз, кито по тях се предприема интензивна работа по случая, включваща всички участници, правят се оценки на потребностите и план за действие, както и се иницират процедури в съответствие със Закона за предучилищното и училищното образование..</p>	<p>1) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участниците. 2) Учителят/класният ръководител подробно се информира за случилото се от всички свидетели и участници в ситуацията на насилие. Незабавно се уведомява директорът и се подава сигнал към ОЗД и/или органите на полицията. 3) Уведомяване на родител. 4) Консултационно-приемане на индивидуални разговори с участниците. 5) Мерки и действия от страна на координационния съвет, интензивна работа по случая, информирание и насочване към други служби и/или услуги от страна на директора. Ако друга организация или услуга е въввлечена в работа с детето или ученика, институцията установява връзка с</p>

<p>психически тормоз са например: сплашване, изнудване със сериозни заплахи, насилствено отнемане на пари и вещи, клетни, които накърняват сериозно достойнството, публично унижение, ограничаване на движението, склоняване за употреба на наркотични и други психотични вещества, включване в антисоциални групи и организации, изолация, групово измъчване на индивид или група и организиране на банди, последниците от които нараняват други. Форми на сексуален тормоз са например: съблазняване от друго дете или възрастен, злоупотреба с власт при подстрекване, изнудване, склоняване и/или принуждаване към сексуални действия, блудство, изнасилване, кръвосмешение.</p>	<p>да информира центъра за социална работа, отделите за закрила на детето и/или полицията.</p> <p>При материална щета се съставя Протокол за възстановяване на щетата.</p>		<p>тези организации или услуги и синхронизира дейностите. 6/ Проследяване изпълнението на предприетите мерки и действия.</p>
--	---	--	--

<p>Форми на кибертормоз са например: повторно действие на непискано заснемане и разпространяване на снимки и видеозаписи, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, профили и лични данни, заснемане без разрешение, заснеманеи разпространение на сцени на насилие, разпространение на записи и снимки и видео на детска порнография.</p>			
---	--	--	--